

УДК 633.88

Код UPOV: BIDEN_TRI

Методика

проведення експертизи сортів череди трироздільної (*Bidens tripartita* L.)
на відмінність, однорідність та стабільність

Загальні рекомендації

1. Предмет Методики

Методика стосується всіх сортів виду *Bidens tripartita* L.

2. Необхідний рослинний матеріал – насіння

2.1 Компетентний орган визначає скільки, якої якості, коли й куди постачається насіння для експертизи сорту.

2.2 Мінімальна кількість насіння має становити 50 г.

2.3 Насіння має бути здорове на вигляд, не уражене хворобами, не пошкоджене шкідниками та відповідати вимогам чинних нормативних документів щодо посівних і сортових характеристик.

2.4 Насіння нічим не обробляють.

3. Метод експертизи

3.1 **Тривалість експертизи.** Експертиза має тривати щонайменше два незалежні вегетаційні цикли, за необхідності експертизу продовжують на третій.

3.2 **Місце експертизи.** Експертизу проводять у двох закладах експертизи (основному та додатковому).

3.3 **Умови для проведення експертизи.** Експертизу виконують за умов, що забезпечують задовільний ріст і розвиток рослин, і достатнє виявлення характерних ознак сорту. Оптимальну стадію розвитку рослин для оцінки кожної ознаки вказано цифрами у другій колонці Таблиці ознак і описано в поясненні до неї.

3.4 **План експертизи.** Планують такий розмір ділянок, щоб вилучення рослин або їхніх частин для вимірювань і підрахунків не шкодило б обстеженням, які тривають до звершення циклу вирощування. Кожне дослідження має включати щонайменше 120 рослин, розділених на два повторення. Рекомендована схема розміщення рослин $0,45 \times 0,20$ м.

3.5 **Метод дослідження.** Опис морфологічних ідентифікаційних ознак сорту здійснюють методом візуальної оцінки та за допомогою вимірювань чи підрахунків залежно від типу виявлення ознак (якісні – QL, кількісні – QN, псевдоякісні – PQ). Тип виявлення ознаки проставлено в першій колонці Таблиці ознак.

Рекомендований метод спостереження за ознаками вказано в другій колонці Таблиці ознак:

MG: разове вимірювання групи рослин або частин рослин (наприклад, висота);

MS: вимірювання групи попередньо визначених рослин або частин рослин, на яких протягом вегетації здійснюють усі вимірювання кількісних ознак (наприклад, довжина);

VG: візуальна разова оцінка групи рослин;

VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених рослин або частин рослин.

3.6 Кількість рослин / частин рослин. Експертизі підлягає щонайменше 120 рослин.

Усі вимірювання варто здійснювати на такій кількості рослин:

MG: разове вимірювання 120 рослин або частин 120 рослин (наприклад, висота);

MS: вимірювання окремих, попередньо визначених 30 рослин або частин 30 рослин;

VG: візуальна разова оцінка 120 рослин;

VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених 30 рослин або частин 30 рослин.

4. Оцінка відмінності, однорідності та стабільності

Для оцінки виявлення відмінності й однорідності використовують ознаки, наведені в Таблиці ознак, і коди (1–9), необхідні для електронного опрацювання даних. Сукупність цих кодів складає кодову формулу сорту і використовується для формування групи подібних сортів.

4.1 Експертиза на відмінність

Сорт відповідає умові відмінності, якщо за виявленням ознак він чітко відрізняється від будь-якого іншого сорту, загальновідомого до дати, на яку заявка вважається поданою. Експертизу на відмінність проводять після отримання результатів морфологічного опису першого року. Якщо сорт-кандидат може бути вирізненим з-поміж загальновідомих сортів методом порівняння їхніх описів, то він є відмітним. Коли неможливо чітко вирізнити сорт-кандидат серед загальновідомих за морфологічною кодовою формулою, його необхідно наступного року порівняти в польовому досліді.

4.2 Експертиза на однорідність

Сорт вважається однорідним, якщо з урахуванням особливостей його розмноження рослини сорту залишаються достатньо подібними за своїми основними ознаками, визначеними під час морфологічного опису.

Для оцінки однорідності приймається популяційний стандарт 1% за рівня ймовірності 95%. У вибірці з 120 рослин допускаються три нетипові.

4.2.1 Нетипові рослини позначають стрічками, етикетками тощо. За відсотком нетиповості встановлюють однорідність сорту.

4.3 Експертиза на стабільність

Сорт вважається стабільним, якщо його основні ознаки, відзначені в Описі, залишаються незмінними після неодноразового розмноження чи, у разі особливого циклу розмноження, наприкінці кожного такого циклу.

Зазвичай, коли сорт однорідний, він може вважатися стабільним.

5. Групування сортів для експертизи на відмінність

Сорти групують за найвідмітнішими морфологічними ознаками для кожного сорту, використовуючи ознаки, які, як відомо з практики, не варіюють або дуже слабо варіюють у межах сорту. Ці ознаки можуть бути використані окремо або в комбінаціях з іншими.

Для групування сортів рекомендовано наступні ознаки:

- Рослина: за висотою (ознака 1);
- Рослина: гілкування (ознака 3);
- Суцвіття: забарвлення пелюсток (ознака 10);
- Рослина: час початку цвітіння (ознака 14);
- Рослина: тривалість періоду вегетації (ознака 15).

5.1 Для чіткої реєстрації виявлення ознаки поряд із сортами-кандидатами необхідно висівати сорти-еталони.

6. Умовні позначення

(*) – ознаки, позначені зірочкою, завжди залучають до Методик з експертизи на ВОС усіма країнами-членами UPOV, за винятком випадків, коли виявлення попередньої ознаки або регіональні умови довілля це унеможливають;

(+) – вказує на те, що до цієї ознаки надано пояснення або ілюстрації після Таблиці ознак.

7. Таблиця ознак сортів череди трироздільної

Ознаки		Ступені виявлення ознак	Коди	Сорт-еталон
1	2	3	4	5
1. (*) (+) QN	Рослина: за висотою MG 2	низька	3	Монастирська
		середня	5	
		висока	7	
2. PQ	Рослина: габітус VS 2	прямий	1	Монастирська
		напівпрямий	2	
		розлогий	3	
3. (*) PQ	Рослина: гілкування VS 2	слабке	3	Монастирська
		помірне	5	
		сильне	7	
4. QL	Стебло: ребристість VS, 2	відсутня	1	
		наявна	9	
5. QL	Листок верхній: розсіченість VS, 2	відсутня	1	
		наявна	9	
6. (+) QN	Листок: розсіченість VS 2	мілка	3	
		середня	5	
		глибока	7	
7. (*) QL	Листок: вираження жилок з нижнього боку VS, 2	відсутнє	1	
		наявне	9	
8. QL	Листок: опушення VS, 2	відсутнє	1	
		наявне	9	
9. (+) QN	Суцвіття: за розміром (діаметр) MS, 2	мале	3	Монастирська
		середнє	5	
		велике	7	
10 (*) PQ	Суцвіття: забарвлення пелюсток VS, 2	жовте	1	
		світло-коричневе	2	
		коричневе	3	
11 QN	Насінина (сім'янка): за довжиною MS, 2	коротка	3	
		середня	5	
		довга	7	
12. (+) QN	Насіння: маса 1000 шт. MS 4	мала	3	Монастирська
		середня	5	
		велика	7	
13. (+) QN	Рослина: тенденція до осипання насіння MS 4	слабка	3	Монастирська
		середня	5	
		сильна	7	
		дуже сильна	9	
14. (*) (+) QN	Рослина: час початку цвітіння MG 1	дуже ранній	1	Монастирська
		ранній	3	
		середній	5	
		пізній	7	

1	2	3	4	5
15.	Рослина: тривалість	коротка	3	
(*)	періоду вегетації	середня	5	
(+)	MG	довга	7	Монастирська
QN	4			

8. Пояснення до Таблиці ознак сортів череди трироздільної

Коди фаз росту й розвитку рослин, у які рекомендовано проводити спостереження

Коди	Назви фаз розвитку рослин
1	Початок цвітіння
2	Повне цвітіння
3	Формування насіння
4	Стигле насіння

До 1. Рослина: за висотою, см.

Низька – до 40, середня – 40–60, висока – понад 60.

До 6. Листок: розсіченість.

Мілка – на глибину 1/4 ширини листка; середня – на глибину 1/3 ширини листка; глибока – на глибину понад 1/2 ширини листка (майже до центральної жилки).

До 9. Суцвіття: за розміром (діаметр), мм.

Мале – до 15, середнє – 15–20, велике – понад 20.

До 12. Насіння: маса 1000 шт., г.

Мала – до 2,5; середня – 2,5–3,0; велика – понад 3,0.

До 13. Рослина: тенденція до осипання насіння, %.

Слабка – до 10, середня – 10–50, сильна – понад 50.

До 14. Рослина: час початку цвітіння, декада, місяць.

Дуже ранній – червень;
ранній – I декада липня;
середній – II декада липня;
пізній – після II декади липня.

До 15. Рослина: тривалість періоду вегетації, діб.

Коротка – до 120, середня – 120–135, довга – понад 135.

9. Література

1. Гродзинський А. М. Лікарські рослини. Енциклопедичний словник / А. М. Гродзинський. – К.: Головна редакція Української радянської енциклопедії ім. М. П. Бажана, 1990. – С. 462–463.
2. Біленко В. Г. Технологія вирощування лікарських рослин і використання їх у медичній та ветеринарній практиці / В. Г. Біленко, В. І. Лушпа, Б. Є. Якубенко, Д. С. Волох. – К.: Арістей, 2007. – С. 505–508.
3. Ловкова М. Я. Почему растения лечат / М. Я. Ловкова, А. М. Рабинович, С. М. Пономарева и др. – М.: Наука, 1990. – С. 242–243.
4. Определитель высших растений Украины. – К.: Фитосоциоцентр, 1999. – С. 331.